

УДК 811.161.2'282.2-115(477.86/.87):82-32"190"Ю.Кміт.08
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.41.2.11>

ДІАЛЕКТНА КАНВА ТВОРІВ ЮРІЯ КМІТА ЯК МАРКЕР БОЙКІВСЬКИХ ГОВІРОК

THE DIALECTAL FRAMEWORK OF YURIY KMIT'S WORKS AS A MARKER OF BOYKO DIALECTS

Хібеба Н.В.,

orcid.org/0000-0003-1098-3082

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті проаналізовано мову оповідання о. Юрія Кміта «П'ятдесятлітнє подружжя» крізь призму фонетичних, морфологічних, синтаксичних і лексичних рис бойківських говірок. Дослідження здійснено на основі суцільної вибірки мовного матеріалу з першоджерела із залученням порівняльного аналізу з нормами сучасної літературної мови.

У мові зазначеного твору простежено риси, характерні загалом для південно-західного наріччя: збереження [a] після м'яких чи історично м'яких приголосних, позиційні обмеження (переголос [a] > [e]), м'якість свистячих у звукосполученнях типу *світло, звір, цвіт*, відсутність протетичних приголосних [v], [ɣ] (*огонь, улиця, острый*), різна рефлексія [p'] – як [p] чи [p'], збереження м'яких приголосних у позиціях, де літературна норма їх втратила, відсутність заміни етимологічного [o] на [a] перед складом із наступним наголошеним [a], спорадичні явища асиміляції і дисиміляції тощо.

Іменникова словозміна ілюструє збереження особливостей діалектного формотворення (тягаром, кости, грудий та ін.). У прикметниках і числівниках прикметникового типу фіксується уніфікація флексій внаслідок редукції м'якого типу відмінювання (пізний, осінний, третій та ін.). Діалектні риси характерні для форм займенників (*міні, твого, тамтих* та ін.) і числівників (*п'ятдесят, обоім*).

Окрему увагу приділено відхиленням у синтаксичному оформленні зв'язків, які відображають живу говіркову стихію. Засвідчено лексичні та фразеологічні діалектизми, що посилюють автентичність мовної картини світу персонажів.

Стаття демонструє, як автор цілеспрямовано моделює мовлення персонажів відповідно до локального діалектного середовища, надаючи йому водночас ідентифікаційного, стилістичного та характеротворчого значення. У такий спосіб мова оповідання набуває значення цінного мовознавчого джерела, що фіксує регіональні особливості української мови початку ХХ століття. Дослідження продовжує студії на перетині діалектології та літературознавства й відкриває перспективи для аналізу мовотворчості інших авторів, які зверталися до бойківських говірок.

Ключові слова: діалектологія, діалект, південно-західне наріччя, бойківські говірки, діалектні риси, текст.

The article analyzes the language of Yuriy Kmit's short story "Fifty-Year-Old Friend" through the prism of phonetic, morphological, syntactic and lexical features of Boyko dialects. The study is based on a continuous sample of linguistic material from the primary source with the use of comparative analysis with the norms of the modern literary language.

The language of this work shows features characteristic of the Southwestern dialect in general: preservation of [a] after mute or historically mute consonants, positional restrictions (overvowel [a] > [e]), mute quality of whistling in sound combinations such as *svitlo, zvır, tsvıt*, absence of protic consonants [v], [ɣ] (*ogon, uystia, ostryi*) different reflexion of [p'] as [p] or [p'], preservation of soft consonants in positions where the literary norm has lost them, absence of replacement of etymological [o] with [a] before a syllable followed by a stressed [a], sporadic phenomena of assimilation and dissimilation, etc.

Noun word change illustrates the preservation of dialectal formation peculiarities. In adjectives and numerals of the adjectival type, the unification of inflections is recorded as a result of the reduction of the masculine declension. Dialectal features are characteristic of the forms of pronouns and numerals.

Particular attention is paid to deviations in the syntactic design of the sentences that reflect the living element of the dialect. The lexical and phraseological dialectisms that enhance the authenticity of the characters' linguistic picture of the world are attested.

The article demonstrates how the author purposefully models the speech of the characters in accordance with the local dialect environment, giving it at the same time an identifying, stylistic, and characterization value. In this way, the language of the story becomes a valuable linguistic source that captures the regional peculiarities of the Ukrainian language of the early twentieth century. The study continues research at the intersection of dialectology and literary studies and opens up prospects for analyzing the language of other authors who used Boyko dialects.

Key words: dialectology, dialect, southwestern dialect, Boyko dialects, dialectal features, text.

Діалектне слово та його художня інтерпретація і надалі привертають увагу мовознавців, адже відображають мовну реальність у конкретному історичному зрізі й слугують під-

ґрунтям для подальших різноаспектних розвідок. У центрі таких студій – дослідження діалектної основи літературного тексту, її значення у формуванні стилістичного колориту, а

також способів втілення регіональних мовних особливостей.

Постановка проблеми. Відомо, що не всі діалекти української мови стали об'єктом ґрунтовних наукових студій у площині взаємозв'язку *художнє – діалектне*. Узагальнені монографічні дослідження з'явилися переважно на матеріалі південно-західного наріччя – зокрема «олітературнення» говірок цього ареалу представили Василь та Валентина Ґрещуки [1], Борис Коваленко [5] та ін. Інші ж діалектні зони слугували вивченню лише побіжно.

Скромніше репрезентована в літературному тексті й візуалізація бойківського говору. Водночас показово, що твори письменників – уродженців Бойківщини – часто рясніють місцевою говіркою, засвідчуючи глибокий матірний зв'язок авторів із мовною стихією рідних теренів. Ця тяглість не переривається із часом: від Івана Вагилевича, Федора Заревича, Івана Франка, Луки Дем'яна, Василя Ґренджі-Донського – до сучасної Галини Пагутяк.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей відображення бойківських говірок у художній літературі стали об'єктом численних наукових зацікавлень. Насамперед ідеться про вивчення діалектної основи прози Івана Франка в розвідках М. Онишкевича [8], І. Матвіяса [6], В. Ґрещука [2], М. Зубрицької [3], О. Самборської [10], І. Ціхоцького [13], В. Нестеренко [7] та ін. Натомість мовна специфіка творів інших письменників у цьому аспекті висвітлена лише в поодиноких працях (дет. див.: [12]), що і зумовлює актуальність цього дослідження.

Постановка завдання. Отець Юрій Кміт (1872–1943) – знана постать у справі розвою та збереження культури, традицій і мови бойків. Провадячи священниче життя в бойківських селах, збирав експонати для старосамбірського музею «Бойківщина», публікував матеріали етнографічних експедицій на сторінках «Літопису Бойківщини», працював над укладанням цінного «Словника бойківського говору». Поряд із науковою діяльністю активно провадив літературну творчість: писав новели, оповідання, п'єси бойківською говіркою про життя селян. Є автором збірок «Житє» (1903), «В затінку й на сонці» (1906), «З гір» (1907), «Тремтіння душі» та ін.

Зауважмо, що сам о. Ю. Кміт аналізував вплив бойківського говору на проповіді о. А. Полянського, зазначаючи, що ці тексти «писані незгіршою народньою мовою», що «розсипані тут сутні прикмети бойківського говору»

[4, с. 12], і називав їх цінним для історичної діалектології «пам'ятником бойківського говору» [4, с. 13].

Мета цієї статті – виявити характерні риси бойківських говірок у художній прозі о. Ю. Кміта, а саме в оповіданні «П'ятдесятлітнє подружжє»¹.

Виклад основного матеріалу. Фонетичні риси. У мові аналізованого твору засвідчено паралельне вживання форм із переголосом – підвищенням артикуляції голосного звука [а] після м'яких чи історично м'яких приголосних до [е]: *щастє* (с. 3, 13, 14, 17), *здоровлє* (с. 3), *камінє* (с. 4), *сумліннє* (с. 4), *знуцаннє* (с. 5), *иматє* (с. 6), *співчутє* (с. 7), *насіне* (с. 8), *лихолітє* (с. 8), *горюванє* (с. 10), *житє* (с. 10, 13), *стражданє* (с. 10), *благаннє* (с. 11, 12), *віщованє* (с. 14), *подвіре* (с. 13), *бутє* (с. 14), *листє* (с. 15, 17), *промінє* (с. 16) – і форм без переголосу, з позиційним збереженням [а]: *газдиня* (с. 3), *хлипання* (с. 4), *чутя* (с. 5, 7, 9), *розважання* (с. 5), *задубіння* (с. 6), *спочування* (с. 7), *житя* (с. 8, 10), *служниця* (с. 8), *катовання* (с. 10), *наріканя* (с. 15) та ін.

Звук [а] послідовно фіксуємо у постфіксі зворотного дієслова: *У таку лиху годину пустив ся ти в дорогу!* (с. 5), *З горем кладу ся на сон і з подвоєним підводжу ся з постелі* (с. 4), *Шпильки вколюють ся глибоко в серце* (с. 6) та ін.

На початку слів виявлено наголошений звук [и] на місці давнього /і/: *Житє вяне, сохне, чоловік відходить у иньший сьвіт* (с. 4), *Перед ним зринав иньший сьвіт; здавало ся йому, що прибирає иньші форми життя* (с. 14), *Такі й иньші думки мучили уяву Панхиренка* (с. 8), *Адже я прийшов тут у иньшому намірі* (с. 15).

Маркувальну рису бойківських говірок – м'який [ц'] у суфіксах -ец-, -иц'а- – проілюстровано прикладами: *Анна сіла конєць стола, закрила лице руками і давила в собі важкий біль* (с. 4), *Вона вбила міні мужа, затроє мій конєць!* (с. 13), *Увійшов перебраний, сів на стільчику перед огнем і витягав старечі долоні до полумінця* (с. 6), *Тамара зі свекром поганила постелю; Раава блудниця, вуличниця... Вирсакія чужоложниця* (с. 8) та ін.

Мова оповідання «П'ятдесятлітнє подружжє» засвідчує відсутність подовження м'яких приголосних [н':], [т':], [с':] в іменниках с. р. II відміни, зокрема в таких словах, як *подружжє* (с. 1), *хлипання* (с. 4), *чутя* (с. 5, 7, 9), *иматє* (с. 6), *співчутє* (с. 7), *насіне* (с. 8, 16), *житє* (с. 4, 9, 10, 13, 16), *катовання* (с. 10), *волосю* (с. 17), *терпіння* (с. 17)

¹ Кміт Ю. П'ятдесятлітнє подружжє. Львів: 3 друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1908. 31 с. У статті, посилаючись на це джерело, у дужках подано сторінки.

та ін., що є відомою «впізнаваною» фонетичною ознакою південно-західних говорів, за винятком деяких південноволинських. Паралельно виявлено: *знуцання* (с. 5), *благання*, *взивання* (с. 11), *сумління* (с. 4), *обезсилення* (с. 11) та ін.

Деякі відмінності між досліджуваними говірками та літературною мовою стосуються фонемного складу окремих слів, зокрема спостерігаємо відсутність заміни етимологічного [о] на [а]: *Нахиляєть ся, але не зважаєть ся переривати горячої молитви й напруженого розважання* (с. 5), *Нас горяча любов злучила і ми так мило прожили собі* (с. 9), *Обцілював пристрасно розпаленими, горячими устами холодну стіну, підвів ся полегки і вийшов* (с. 11); а також: *горячково* (с. 3, 10), *розгорячкованій голові* (с. 6, 11).

У мові досліджуваного твору задокументовано збереження давньої м'якості звука [р'] у кінці складу: *Мовчать стіни, мовчать його стада, мовчить подвіре, не чути його ходу* (с. 13), *Перейдіть ся по подвірю, загляньте до саду* (с. 17), *Анна ходить горячково по комнаті, підносить журні, втомлені очі* (с. 3), *Хаотичні думки товпили ся в розгорячкованій голові* (с. 6), *Панхиренко мандрував горячково, немов страхав ся, аби природа не сповила його своєю сонністю* (с. 10), *Привиди з'являли ся в розгорячкованій уяві і знову пропадали* (с. 11). Натомість виявлено приклади диспалаталізації цього звука, а саме: *Честь уратована?* (с. 7), *Ворони лопотіли крилами, з шумом та криком сідали на пустих конарах, зривали ся і кружляли в далеких висотах* (с. 15) (пор.: *конарь* 'груба гілляка', 'віта' [9, ч. 1, с. 372]).

Засвідчено відсутність протетичного [в] перед ненаголошеним [о]: *Принесла дров і стала роздувати огонь* (с. 3), *Сунеть ся за пятами, палить душу й тіло жарким огнем* (с. 6), *Поспадайте на наш дім, закрийте нас своїми верхами, розтоплють наші голови – вони горять у страшиному огні* (с. 19). Не розвинувся протетичний і перед початковим [у]: *Поплентав ся пустими, відлюдними улицями* (с. 11). Спостерігаємо відсутність протетичного [г]: *Людські острі язики втомили мене* (с. 3), *Такі острі шпильки* (с. 6).

Мова аналізованого оповідання ілюструє змішування звуків [хв] // [ф]: *Мандруй наче по розбуханому морю, змагай ся з вітрами, бори ся з філями* (с. 6), *Земля розфилувала ся широко й далеко* (с. 16); *В одній хвилі зважив ся на все* (с. 11), *А хвилями зринала непереможна туга* (с. 14).

Виявлено відсутність вторинного [дж] на місці [ж]: *Навіть і самі води, хоча бездушні й нечутливі, а одначе випускають з себе, по середині гір,*

жерела та жерельні струї, і їх риби хвалять Тебе, Господи (с. 19) (див.: [14, с. 802]), а також [дз]: *Гомін стихійної роскоші звенить усюди* (с. 16).

У позиції перед [в'] діалектна норма надає перевагу м'яким свистячим [с'], [з'], [ц'] у кореневих звукосполученнях. Це засвідчують численні приклади: [с'в']: *світло* (с. 3, 9), *насьміхами* (с. 3, 8), *насьміються* (с. 3), *сьміялося* (с. 8), *свят* (с. 5), *свіже, свіжий, свіжого* (с. 5, 6, 16, 17), *світ, світу, на світі* (с. 3, 14, 16, 19), *світлоста* (с. 16), *святиня* (с. 7, 8), *свято, на святі* (с. 9, 10, 17), *свідомість* (с. 14); [з'в']: *озвірілися* (с. 7), *визвіряться* (с. 13), *звірятам* (с. 17); [ц'в']: *цвітом* (с. 16).

Простежуємо типову для бойківських говірок рису – наявність вставного [л] після губного [в]: *Людські острі язики втомили мене, відобрали сили та здоров'я* (с. 3).

У складних числівниках замість [д] або [д'] виступає [і]: *Думаєш, що досить буде припровадити на жертву Господу Богу сімдесят непорочних баранів, двайцять тучних телиць?* (с. 7), *Піду між дванайцять ізраїльських поколінь* (с. 8).

Опозиція приголосних за дзвінкістю / глухістю нейтралізується в позиції перед глухим звуком: *Счезай!* (с. 7), *Міні здаєть ся, що Богови приємними є і з роспусти зроджені, коли в чесноті люблять ся* (с. 8), *Ніхто не росповість нічого* (с. 13), *Гомін стихійної роскоші звенить усюди* (с. 16), *Кохають ся й роскошуют ся народинами, втішають ся поколіннями і Тебе славлять* (с. 17).

Явище дисиміляції проілюстровано групою [кш] замість [гш]: *Хотіла б улекшити тягар, але не може знайти способів* (с. 4), *Раді-б улекшити собі горе* (с. 7).

Відзначмо збереження фонем [ж] у слові ріжний: *Думав я над ріжними встановами, сими огорожами людського життя; думав над житєвим лихолітєм* (с. 8), *Ріжне снуєть ся по голові* (с. 8), *Вона прибираєть ся в ріжну одежу* (с. 9), *Самота підсувала йому ріжні думки* (с. 14), що є адаптацією польських *rzeźnia* та *różnica* [14, с. 708].

М'якість [л'] ілюструє слово *мелянхолійні*: *Сумовиті, мелянхолійні тони природи вдирали ся до душі Панхиренка* (с. 15).

Щодо морфологічних особливостей мови оповідання о. Ю. Кміта, то фіксуємо поєднання форм, властивих літературній мові, зі специфічними діалектними.

Передусім виявляємо нетипову для літературної мови форму множини: *Радше хай звальєть ся*

на мене всі **горя**, всі катованя – лише її заховай від терпінь, всесильний Боже! (с. 10), Треба оплакувати **два** тяжкі **горя**: вдівство і безпотоминість (с. 13), Які **горя** сходять на тебе? (с. 10).

Іменник *полóмїнь* ‘полум’я’ [9, ч. 2, с. 107] в бойківських говірках належить до категорії жіночого роду: *Розибаєш собою, мучиш ся, чуєш **поломїнь**, чуєш біль, брак віддиху, недостачу свіжого подуву* (с. 6).

Іменникова парадигма ілюструє закінчення **-ови** у Д.в. одн. іменників II відміни ч. і с.р. – назв істот і неістот: *Міні здаєть ся, що **Богови** приємними є і з роспусти зароджені, коли в чесноті люблять ся* (с. 8), *Пожовкли, помарніли, похилили ся під тягаром недолі і продумували над способами зарадити **лихови*** (с. 10), *Занадто дав я волю **смутові*** (с. 15); а також – закінчення **-еви**: *Воно споглядало пильно й дивувало ся **настроєви** старців* (с. 19).

Іменники ч.р. II відміни м’якої групи в О.в. набувають закінчення **-ом**, уподібнюючись до іменників твердої групи: *Здавало ся, що стіни стискають ся, що спаде стеля і роздавить своїм **тягаром*** (с. 4), *Пожовкли, помарніли, похилили ся під **тягаром** недолі і продумували над способами зарадити **лихови*** (с. 10).

У Р.в, Д.в, М.в. одн. іменники III відміни, як і в більшості говірок південно-західного наріччя, мають закінчення **-и**: *Адже ми самі не бажаємо собі **безпотоминости*** (с. 8), *Так я вилучений від усякої **спільности**, прогнаний із храму* (с. 9), *Страшні привиди мучили їх і в день і в **ночі*** (с. 10), *Згадав за патрїярха Авраама, якому всесильний Егова в глибокій **старости** вділив сина Ізаака* (с. 11), *Студений камінь і стіна зливали його сугави холодом – став невдовзі повертати до **пам’яті*** (с. 11), *Холодний вітер вертав йому свідомість, улагоджував нерви, приводив поволи до **рівности*** (с. 14), *Накликав **смерті** – не приходила* (с. 16), *Юдиті поплили слюзи **радості**; ще раз обцілювала руки й ноги* (с. 17). Це ж закінчення маркує і З.в. іменників: *Хто відшукає його **кости**?* (с. 13).

Іменник *око* у Н.в. і З.в. мн. засвідчено з діалектним закінченням **-и**: *Підвів **очи** і знову опустив* (с. 15), *Висох, помарнів, **очи** запали ся, ціле тіло дрожало* (с. 16), *Старечі лиця спалахнули румянцем, заблїстїли їх **очи*** (с. 19).

У Р.в. мн. зафіксовано закінчення **-ий**, яке відповідає літературному **-ей**: *Загляньте до моїх **грудий**, увійдїть і роздивїть ся по закутинах мого серця* (с. 4), *Загощував спокій до заболїлих **грудий*** (с. 17), ***Людий** не видко* (с. 10), *Жаль їм було **дітий*** (с. 15), *Геть нам з **очий**!* (с. 7), *Хотїла говорити,*

*одначе промїниста поява майнула з перед **очий*** (с. 19), *Я не міг би так легко порозмотувати ниток, **сітий** і сіток* (с. 8).

Задокументовано численні випадки відсутності м’якого типу відмінювання прикметників: *п’ятдесятилітнє* (с. 1), *А дні **подружнього** нашого життя проходили так швидко й щасливо, що ми не оглянули ся* (с. 9), *Верни ся, мій соколе – я **крайна** сирота* (с. 13), ***Порожена** пустиня* (с. 13), *Почув, що світ, який полишив, був йому занадто ворожим, злим, а разом **могутним***, (с. 14), *Розсипали ся промїння **пізнього, осіннього сонця*** (с. 19). Як зазначав Ю. Шевельов, у бойківській діалектній зоні переважала тверда відміна прикметника [14, с. 836]. Щодо ж до порядкових числівників, то виявлено тверду і м’яку основи: *На **третій** день припадало свято Обнови, празник у Єрусалимі* (с. 9), ***Третого** дня, коли запїли другі півні, вибрав ся Панхиренко в дорогу до Єрусалима* (с. 10), *Жінка ждала день, ждала другий, а на **третій** стала важко сумувати* (с. 13).

У ступенюванні прикметників фіксуємо просту форму вищого ступеня, яка є невластивою сучасній літературній українській мові: *Тут був вже **холодніший** вітер і помітував верхами* (с. 15), *Я роспалю – буде **веселїйше*** (с. 3). Варто також відзначити творення ступеня порівняння прислівника за допомогою префікса по-: *Нещастє повишло на стїнах, за столом, на постелї, коло печі і на кождому місці викликало, **понайбільше** в ночі, острашні мари та привиди* (с. 13–14).

Часто вживана форма займенника *міні* (с. 8, 10, 11, 13, 17) широко представлена в діалектах і пояснюється уподібненням до наголошеного голосного наступного складу [14, с. 589]: *Її горе роздає **міні** груди, я не можу перенести її муки* (с. 10), *Як **міні** пробувати?* (с. 13), *Горе **міні**!* (с. 13), *Верни, верни **міні** мужа!* (с. 17).

Відзначмо форми присвійних займенників: *мого* (с. 4), *в могому* (с. 9), *свого* (с. 4, 7, 8, 15, 16, 17), *твого* (с. 11, 19): *На саму згадку – дивного щось творить ся в **моєму** серці* (с. 9), *Боже! Зглянь ся на благанє слуги **Твого*** (с. 12), *Я **свого** питомого горя не можу приспати, а ви **міні** ще більше доливаєте* (с. 4), *Доволї **свого** горя, а тут іще бороти ся з насміхами і пакостями людий* (с. 8).

Представлено редульовану форму вказівного займенника в реченні: *Але ви, – звертаєть ся служниця, – прекрасним своїм житєм закрили провини **тамтих*** (с. 8). Наведено чимало прикладів функціонування займенника *сей*: *Адже у вас і того нема – **сі** грішники і грішницї в далеких-далеких поколіннях* (с. 8), *Чому я так нетерпливо*

дожидая **сього** празника? (с. 9), Тихо – **се міні** так здаєть ся (с. 11), **Се** буде щастє! (с. 13), Ми мусимо бути разом по **сей** і той бік (с. 13), **Се** доля чоловіка (с. 15), По **сих** словах постанє пропала (с. 16) та ін.

Серед означальних займенників засвідчено форму **кождий** (с. 4, 7, 9, 10, 13, 14, 16): **Кождий** день підкопує вас (с. 4), **Кождий** його тягне у свій бік, а рветь ся – шукуює (с. 7), Раді-б **кож-дої** хвилі загарбати нам і житє (с. 9), **Кожда** травка, **кождий** листок, **кожда** капля роси, всі дерева співають йому чудодійну пісню (с. 16). Окрім того, трапляється форма всьо 'усе': **Всьо** випадає з рук (с. 3).

Засвідчено вживання числівника **пятьдесять**: **Пятьдесять** літ жиєш з жінкою, а де ваше потомство? (с. 7), Старезна, росохата груша, що не родила й не цвила через **пятьдесять** літ – прибрала ся рясним цвітом (с. 16).

Збірний числівник обоє у Д.в. зафіксовано у формі обоім: Нам **обоім** було так добре! (с. 13).

Синтаксичні риси. Мова аналізованого оповідання засвідчує вживання конструкцій знахідного відмінка замість орудного: Анна ходить горячково по комнаті, підносить журні, втомлені очі і **глядить** сонно та блудно **перед себе** (с. 3), **Піду між** дванайцять ізраїльских **поколінь** (с. 8), Деревя не шуміли верхами, стояли пообдирані з прикраси і **гяділи** сумно **на** свої **діти**, що вкрили пусту землю трупом (с. 10).

Знахідний відмінок уживається також замість місцевого: Сум **заяг** **комнату** (с. 4).

Засвідчено діалектний сполучник докіль 'доки': Пробувати му в пості і молитві, аж **докіль** навістить мене Бог мій (с. 15).

У досліджуваному творі виявлено численні **лексичні** діалектизми, що відображають мовну специфіку бойківських говірок. Серед них: **п'ястук** 'пастух' [9, ч. 2, с. 165]: Були-б кинули ся з **п'ястуками**, але я відвернула ся й пішла (с. 4); **плюта** 'сльота' [9, ч. 2, с. 83]: **Ити** в таку **плюту** (с. 6); діал. **журá** 'журба' [11, т. 2, с. 547]: Зло сьміяло ся... **жура** робила своє діло (с. 8); **їдь** 'отрута' [9, ч. 1, с. 330]: Одно одному раде було неба прихилити, а тут з усіх закутин висували ся змії, сичали, виприскували **їдь** і затроювали житє (с. 10); діал. **безра́дність** 'безпорадність' [11, т. 1, с. 143]: Продумували над способами зарадити лихови, одначе **безра́дність** і сумніви побільшили їх журу (с. 10); **студінь** 'холод' [9, ч. 2, с. 262]: В комнаті колихало ся сьвітло каганця, **студінь** і вітер протискали ся до середини (с. 3); **слітний** 'сльотавий': Ніч була темна й **слітна** (с. 3); **глубо́кий** 'глибокий' [9, ч. 1, с. 175]: Замоккло все, поринуло в **глубоку**

задуму (с. 14); **корі́цматися** '(догори) дертися, дряпатися' [9, ч. 1, с. 377]: **Нидієш, корі́цмаєш ся**, покровавиши себе об твердий граніт (с. 6); **тро-ві́ити** 'цькувати' [9, ч. 2, с. 302]: Така згода, такі любі чутя між нами, що могли б позавидувати нам того сі, що осуджують нас, що кидають каменем за нами та **тровлять** псами (с. 9); діал. **заку́тина** 'закуток' [11, т. 3, с. 176]: **Загляньте** до моїх грудий, увійдіть і роздивіть ся **по закутинах** мого серця (с. 4); **цвисті́** 'цвісти' [9, ч. 2, с. 350]: Старезна, росохата груша, що не родила й не **цвила** через пятьдесять літ – прибрала ся рясним цвітом (с. 16), **надслухувати** 'прислухатися' [9, ч. 1, с. 466]: **Ходить, пристане, гляне у пільму, стрясеть ся, зітхне, розведе розпучливо руками, уважно надслухує** (с. 3); діал. **споневі́ряться** 'зневі́ряться' [11, т. 9, с. 606]: Він **спроневі́рив** би ся Йому? (с. 13); діал. **розпу́чливо** 'розпачливо' [11, т. 8, с. 785]: **Ходить, пристане, гляне у пільму, стрясеть ся, зітхне, розведе розпучливо руками, уважно надслухує** (с. 3); **наперед** 'попереду', 'передчасно' [9, ч. 2, с. 463]: **Пусто наперед** і позаду (с. 10); **по́লেখе** 'легенько' [9, ч. 2, с. 104]: Обцілував пристрасно розпаленими, горячими устами холодну стіну, підвів ся **полегки** і вийшов (с. 11); **туй** 'ось тут' [9, ч. 2, с. 305]: Блудиш, **протягаєш** руку, шукаєш видного місця, здаєть ся **туй-туй** ясна прогалина – аж нараз вітри загу-дять, спаде ніч, закрий очі (с. 6) та ін.

Зафіксовано чимало фразеологізмів, що є відомими в літературній мові, наприклад, **Може не треба було брати собі до серця?** (с. 15), **Чи руку наложив на себе?** (с. 11), **Час до часу посипала голову попелом** і добувала з себе тоді розпучливих окриків (с. 14) чи мають яскраво виражене діалектне забарвлення: **Темно – око проколи** (с. 4), **І я й жінка надмірно годуємо ся горем** (с. 15) та ін. Окрім того, зафіксовано паремію: **Ненавість і нетерпимість – велика пані** (с. 9).

Висновки. Проведене дослідження мови оповідання о. Юрія Кміта «Пятдесятлітнє подружжє» виявляє виразні риси бойківських говірок на різних мовних рівнях – фонетичному, морфологічному, лексико-семантичному та синтаксичному. Твір є цінним матеріалом для подальших мовознавчих студій.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні моделювання бойківських говірок у творах інших письменників, а також у глибокому аналізі стилістичних функцій діалектизмів у різних жанрах художньої літератури. Такий підхід дозволить не лише краще осмислити ідіостиль автора, а й окреслити значення локального мовного елемента в організації художнього тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ґрещук В., Ґрещук В. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2010. 309 с.
2. Ґрещук В. Бойківський діалект у ранній творчості Івана Франка. *Етнос і культура*, 2005–2006. № 2–3. С. 20–23.
3. Зубрицька М. Лексико-семантичні особливості бойківських говірок у художньому дискурсі Івана Франка. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»*. 2016. № 38. С. 101–107.
4. Кміт Ю. Впливи бойківського говору в проповідях о. А. Полянського. Впливи бойківського говору в проповідях о. А. Полянського. *Літопис Бойківщини*. 1936. Ч. 8. С. 12–14.
5. Коваленко Б. О. Від ідіолекту до літературної мови : Поділля кінця ХІХ – початку ХХ ст. : монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня «Рута», 2020. 384 с.
6. Матвіяс І. Відображення бойківського говору в художній прозі Івана Франка. *Культура слова*. 2016. № 85. С. 202–207.
7. Нестеренко В. Бойківські лексико-фразеологічні елементи у мові повісті І. Франка «Воа constrictor». *Мудрий велетень духу і невтомний титан праці : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої 150-річчю від дня народження та 90-річчя від дня смерті І.Я. Франка*. 2006. С. 178–180.
8. Онишкевич М. Й. Полонізми і діалектизми (бойкізми) та їх коментування в творах Івана Франка. *Питання слов'янського мовознавства*. 1963. № 9. С. 36–51.
9. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. Київ : Наукова думка, 1984. Ч. 1–2.
10. Самборська О. Бойківські лексичні діалектизми в ранніх прозових творах І. Франка. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2017. № V (37). С. 47–50.
11. Словник української мови : в 11 т. / гол. редкол. І. Білодід. Київ, 1970–1980.
12. Хібеба Н. *Але і в нас що село, то інакших слів має кілька*: Візуалізація бойківського діалекту в художньому слові Софії Парфанович. *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2024. Вип. 40. С. 263–278.
13. Ціхоцький І. Мова прози Івана Франка (стилістичні новації). Львів, 2006. 282 с.
14. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови. Харків : «Акта», 2002. 808 с.